

Ånebyleirens engel

Av Tom Christophersen

Dette kapitlet er fra ei bok som Tom Christophersen holder på å skrive fra krigen om Ingeborg og Nils Fearnley, og vi har fått lov å trykke sidene som angår fangene fra Lofoten etter Lofotraidet 4. mars 1941.

Ekteparet Fearnley bodde på Aas gård i Hakadal, som lå like i nærheten av Åneby leir, hvor krigsfangene satt i påvente av at Grini skulle bli ferdig.

Thomas Fearnley, dattersønn av Ingeborg Fearnley, har forært ei salmebok til Lofotmuseet. Det var den salmeboka Kristen Skjeseth hadde med da han ble tatt til fange, og han skrev en personlig hilsen til Ingeborg Fearnley som alle fangene skrev under på. Vi gjengir disse under-skriftene her.

Lyrikken ble viktig i motstandsarbeidet. Et av de mest leste dikt ble til våren 1941. Det var «Aust-Vågøy. Mars 1941», skrevet av Inger Hagerup:

De brente våre gårder.
De drepte våre menn.
La våre hjerter hamre
det om og om igjen.

La våre hjerter hugge
med harde, vonde slag:
De brente våre gårder.
De gjorde det i dag.

De brente våre gårder.
De drepte våre menn.
Bak hver som gikk i døden,
står tusener igjen.

Står tusen andre samlet
i steil og naken tross.
Å, døde kamerater,
De kuer aldri oss.

Bakgrunnen var at engelske og norske styrker (Norwegian Independent Company No 1, dvs Kompani Linge) gjorde et vellykket raid mot Lofoten og Svolvær 4. mars 1941. De senket skip, ødela bedrifter og tok til fange 213 tyskere og 12 NS-medlemmer. 314 av lokalbefolkningen ble med dem over til Storbritannia. Raidet viste at tyskerne var sårbare, og det pekte på en fremtidig mulighet for alliert invasjon i Norge. Det bidro til at tyskerne under hele krigen hadde mellom 300.000 og 400.000 militære mannskaper i Norge. Det var en fordel for de allierte at så store tyske styrker ble bundet opp i Norge. På det meste var den tyske hæren i oppe i 430.000 mann; det tilsvarte over 40 % av den voksne mannlige befolkningen i Norge.

Tyskerne ble rasende, og Hitler forlangte represalier. En del hus ble brent og nærmere 100 arrestert. De fleste av disse ble transportert sørover. Etter en strabasjos reise havnet de i en primitiv og uferdig brakkeleir på jordet til Lars Haug i Fossen, nord for Åneby. Det som ventet dem, var meningsløst arbeid og altfor lite mat.

Dette fikk Ingeborg og Nils se:

Ved den tiden lofotingene kom til barakkeleiren kom min mann og jeg kjørende forbi leiren. Vi så der sto lastebiler med folk på lastepanet og forsto at det var fanger som skulle innkvarteres i leiren. Det var surt og kaldt. Vi ble helt fortvilet og sov ikke hele natten. Vi bare lurte på hva vi kunne gjøre for å hjelpe disse ulykkelige menneskene med.

Dette var den 17. mars. Da noterte Nils i sin 7de Sans: «Tyskebrakkene tatt i bruk som internat for fangene fra Svolvær.»

Etter forespørsler til flere instanser fikk Ingeborg lov til å levere til leiren fra Aas «et 50 liters spann med melk fire ganger i uken.» Hun fikk også i stand et bibliotek for fangene. Ved å plassere blant annet «Mein Kampf» på toppen av boklasset ble resten av bøkene godtatt, også engelske kriminalromaner.

I den store «Griniboken», som ble utgitt etter krigen står det om Ingeborgs innsats: «Hun utnyttet med stor virkning Stormfyrstens (leirsjefen) forfengelighet, og fikk hans tillatelse til å besøke leiren. Hun sendte femti liter melk annenhver dag, og skaffet mat, sjokolade, klær og bøker.»

Jan Jacob Tønseth har skrevet en dokumentarroman om sin bestefar Kristen Skjeseth, basert på hans etterlatte papirer. Skjeseth var prost i Vågan i Lofoten fra 1921 til 1951. Han var en av dem som ble arrestert og sendt til Åneby-leiren. I boken sier han:

(Ingeborg Fearnley) var et sant medmenneske. Hun hadde sett disse forkomne menneskene i Ånebyleiren. Hun så hvor sultne vi var. Vi var gåene av sult. Vi strammet livremmen. (...) Hver bidige morgen ventet hun og hennes medhjelpere på oss i skogholtet nede ved elven. De stakk til oss fanger matpakker, sjokolade og sigaretter. Hermetiserte kjøttkaker! Hvor de fikk tak i all denne deilige maten

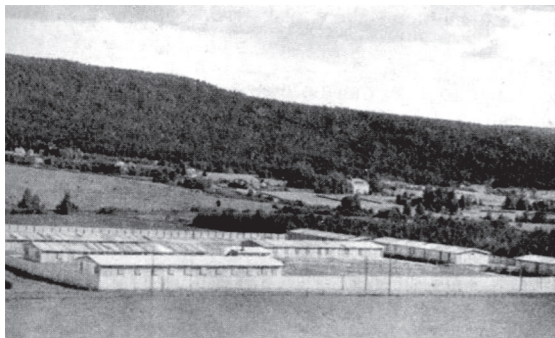
i disse ulvetider vites ikke. (...) Et stykke unna sto en tysk vaktssoldat og stirret ut i det blå. Men de krevde sin del av kaken. Vi holdt sulten på avstand.

Så ble da også Ingeborg av fangene kalt Ånebyleirens engel.

En dag i juni skulle fangene sendes videre til den nyåpnede fangeleiren på Grini i Bærum. Før de dro, fikk prosten anledning til å overrekke sin salmebok til Ingeborg. I den hadde alle de 63 fangene skrevet sine navn. Og prosten forteller: «Og se om jeg ikke fikk en varm klem fra den samme lett rødmende og dypt rørte fru Fearnley. Hun saltet mitt kinn med sine tårer.»

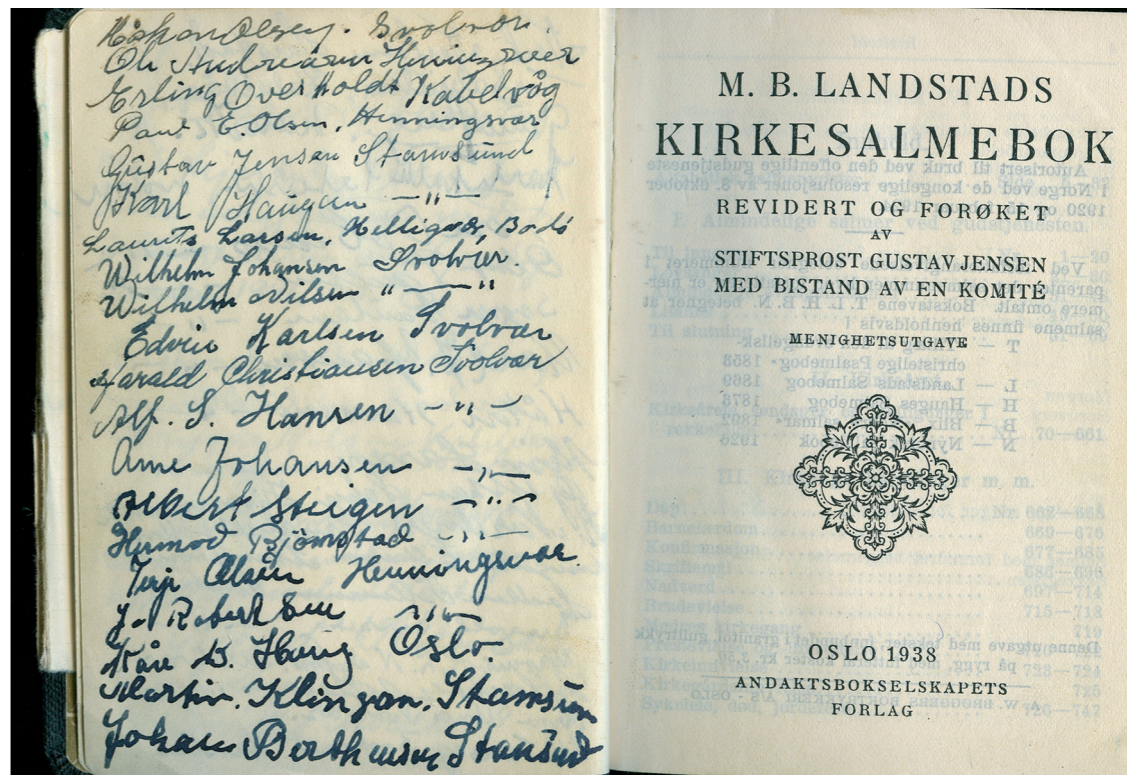
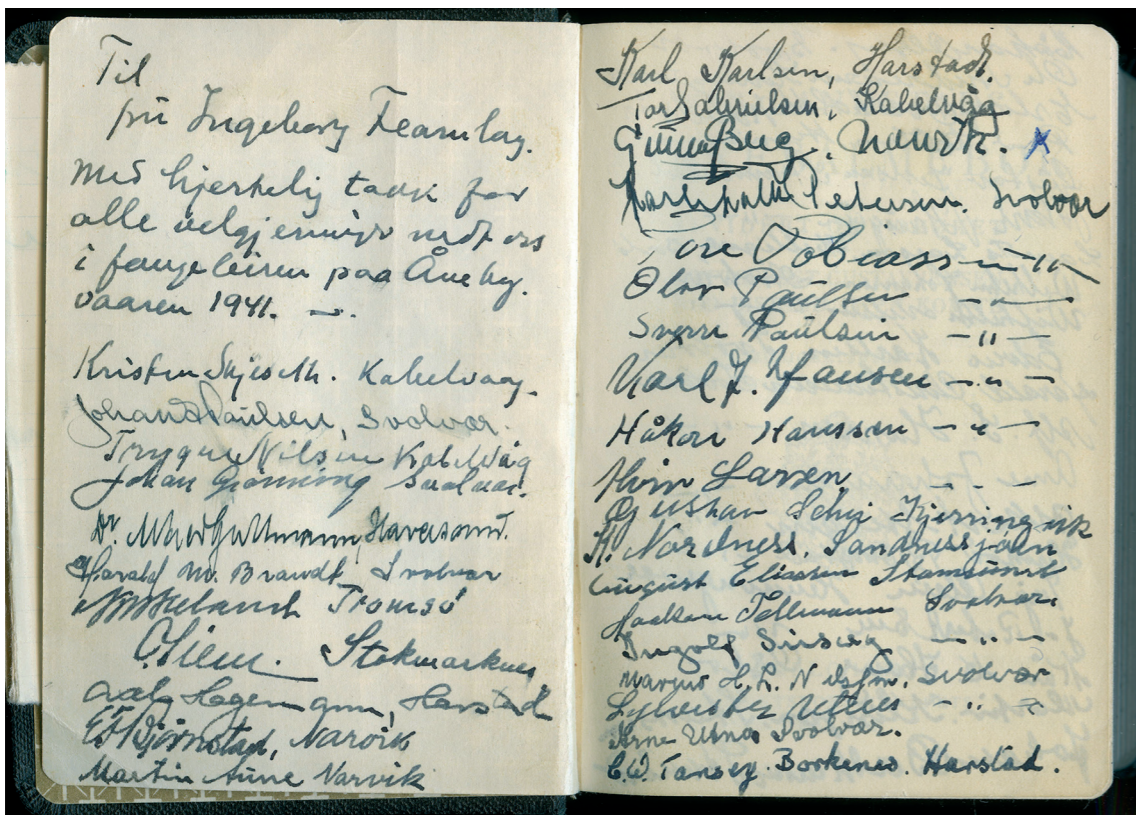
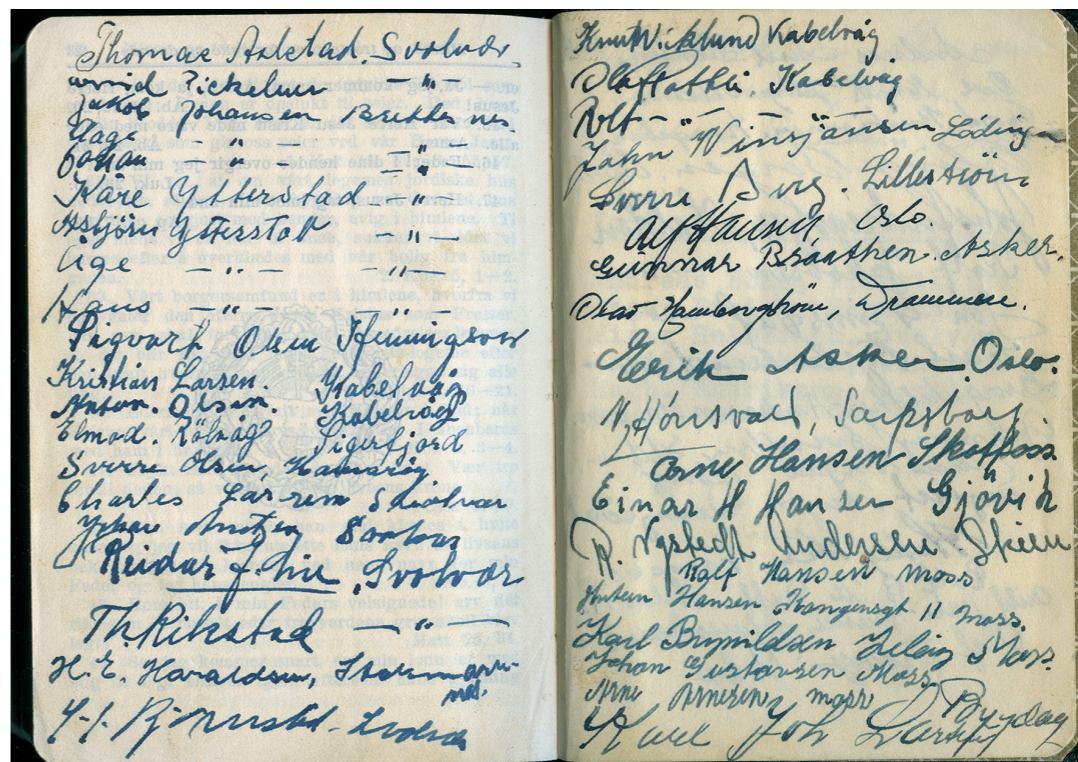

Ingeborg Fearnley (f. Heiberg) som 16-åring i 1900.

Til venstre Ånebyleiren hvor fangene fra Lofoten kom først. Her var det Ingeborg Fearnley ble en så viktig person for disse fangene. Til høyre Grini hvor Lofotfangene var de første registrerte fangene og fikk fangenummer fra 1 til 63.

Her følger sidene fra salmeboka til prost Kristen Skjeseth hvor han skrev en personlig hilsen til fru Ingeborg Fearnley og som resten av fangene skrev under på. Som vi ser var det ikke bare fanger fra Lofoten, men også en del andre som fikk nytte godt av fru Fearnleys innsats. Salmeboka ble gitt til Lofotmuseet av Thomas Fearnley, Ingeborg Fearnleys barnebarn.

Andrus Moll Hansen, Oslo.
 Ole Konger. Tøy. Moss.
 Thorst Kristiansen. Kongenberg.
 Erling Borgen, Oslo.
 Johs. Andreasen, Halden
 Rolf Jakobsen - " -
 Jon Gjimsdøl - " -
 Carl Frydenlund - " -
 Georg Walther-Andersen Halden.
 Johannes Svendsen, Sdd. - " -
 Arne Bergan Halden
 Sivert Seigen. Drangsal
 Håley the Tromsø.
 Rolf Bille Døhl Halmest.
 Auld John-Hansen. Holmestrand.
 Olaf Trang Oslo

Olaf Valerius. Bergen.
 Einar Mathan, H.R.ad. Oslo
 Richard Brandeis, Oslo

Innlagt i Ullevoll Sykhus:

Andreas Böhn, Fredrikstad
 Ingar Dreier, Henningsvær
 Einar Helmersen, Svoldvær
 Arvid Henriksen, Henningsvær
 Hagb. Henriksen, Henningsvær
 Enor Kjærvi, Svoldvær
 Karl Nygaard, Svoldvær
 Albert Robertsen, Stamsund
 Hagb. Sletten, Henningsvær
 Erling Smaaskjær, Svoldvær

Frigitt:

Olav Alsvik, Svoldvær
 Gunnar Berg, Svoldvær
 Emanuel Hansen, Dyrøy
 Harald Helmersen, Svoldvær
 C. R. Holmboe, Tromsø
 Kristian Holst, Harstad
 Johan Jensen, Svoldvær
 Leif Johansen, Stamsund
 John Johns, Svoldvær
 Michal Jäger, Svoldvær
 Haakon Kyllingmark, Svoldvær
 Rolf Paulsen, Svoldvær
 Waldemar Schmidt, Svoldvær
 Arne Skjeseth, Kabelvaag
 Arne Wiik, Tromsø
 Hans Ytterstad, Brettesnes

Sylvester Utters	Svoldvær
Wenel Røkkum	Svoldvær
Jarl Jacobsen	Harstad
Albert Skjerve	Svoldvær
Perle John Vikstrøm	Svoldvær
Rolf S. Hansen	Svoldvær
Olaf Røttli	Kabelvåg
Rolf - - -	- - -
Harald Christensen	Svoldvær
Ingolf Sivertsen	- - -
Johan Rønning	- - -
Johan Rønning	- - -
Knut Wickham	Kabelvåg
Thore Røttli	Svoldvær